

Isummat imarisaat pingaarnerit

Aakkiartorneq

Tassa Sermersuarmi qaleriiaat qallerpaat seqinermik aakkiartortut. Qaleriiaani qallerpaat, aputaapput taamaammallu apummit iminngortoq ataani apummut sitsiutissaaq, tassanilu qereqqissaaq aamma uninngaannassaaq. Massami suli kiannerulernissaa tikillugu. Sumiiffiit ilaanni apummit iminngortoq ataani apummut sitsiussinnaaneq ajorpoq imaluunniit ima annertusitigisarpoq allaat kuunnik tatsinillu pilersitsisarluni. Kuuit nalinginnaasumik sermip naqqanut kuuffissaminnik nassaartarput tassanngaanniillu sinaanut ingerlasarlutik, tamaanilu sermimi sullutut taaneqartartoq aqutugalugu sermeq qimattarlugu.

δO^{18} –periaaseq

Periaaseq, qanga qanoq kissassuseqarsimanersoq uuttortarniarlugu atorneqartoq. Imeq tamakkerluni erngup sananeqaataannik katitikkanik aalajangersimasumik agguataarsimasunik akoqarpoq, tassani iltimut atomimi neutronit allanngorartunik amerlassuseqarput. Iltip atomii taakku aamma pinngoqqaartunik assigiinngitsunik taaneqartarput, aamma ingammik O^{18} –pinngoqqaartoq atorluarsinnaasoq paasineqarsimavoq. Sialuup ernгани O^{18} -imik akua nunarsuup silaannartaani kiassutsit nillissutsillu malillugit allanngorartarpoq. Sermersuit sialuup ernganit sanaajunerat pissutigalugu, O^{18} -ip aamma Sermersuarni sermimi iltip nalinginnaasup akornanni pissutsit uuttortarneqarsinnaapput taamaalillunilu kingumut naatsorsuisoqarsinnaavoq takullugulu qanoq sialuk pilersinneqarmat nunarsuup silaannartaa kiassuseqarsimanersoq nillissuseqarsimanersoq. Periaaseq taamaammat taaneqartarpoq 'taarsiussilluni-periaaseq', pissutigalugu kiassutsit nillissutit toqqaannartumik uuttortarneqanngimmata, kisianni kiassutsip nillissutsip akornanni pissutsinit naggueqarlutik.

Aputitoqaq manngeqqak

Aput aasaq naallugu aassimanani uninngaannartoq. Sermimi imaluunniit Sermersuarmi aputip sermillu akornaniittoq.

Aalanngunneq

Seqernup sermersuup qaava kissatsillugu qalliunerusut aatsippagit, taava ilaa aalannguuttarpoq.

Sermiuteqqinneq/Qereqqinneq

Apummit iminngortoq ataani apummi qaleriiaanut pisoqaanerusunut sitsiukkaangat sermiullunilu/qereqqillunilu. Qaavata annertussusaata oqimaaqatigiinneranik naatsorsuineri ilaavoq pingaarutilik. Tassanimi apummit iminngortup ilaa sermiuteqqittoq/qereqqittoq sermimit peeruttumit ilanngaatigineqartarpoq.

Gigatonsi (Gt)

Annertussutsip oqimaaqatigiinneranut uuttuut nalinginnaasoq isumaqartorlu milliardi tonsi ataaseq.

Sermeq

Sermeq, apummit ukiorpassuit ingerlanerani naqinneqarsimasumit pilersinneqarsimasoq. Aput ukiut tamaasa nakkartartoq apummit ukiup tulliani nakkartumit ammut naqinneqartarpoq, ilaalu ilanngullugit. Aput naggataagut sermersuarmit serminngortarpoq, sermimit nalinginnaasumit allaanerusoq, apummit arriitsumik naqinneqariartorsimanera pissutigerpjarlugu. Naqinneqariartornerani silaannaap pullartarpasui sermimi unitsinneqartarput, taamaanneralu sermersuarmit sermimik qaortoq tungujortumik qalipaateqalersitsisarlu. Sermit saniatigut aamma puttasarnertik ilisarnaatigaat. Qaavani sermimik nutaamik pilersitsineq sermitoqqamik ajatsisarpoq, taamaalilluni sermeq kuuttut kinertut ingerlaalersarpoq.

Sermip iigarnera

Sermit suikkaasut sermimit iigartartumit iigaraangamik iluliannngortarput. Isummap imarisaa aamma Sermersuaq piffissap ingerlanerani alliarternersoq imaluunniit milliartornersoq naatsorsuinermit qaavani annertussutsip oqimaaqatigiinneranut ilanngullugu atorneqartarpoq. Sermip iigarnera nalinginnaasumik ukiumi ermit pillugit ilisimatusarfiusumi sermitut sermersuarmit peeruttup annertussusigisaatut naatsorsorneqartarpoq.

Ukioq ermit pillugit ilisimatusarfiusoq

Piffissamut uuttuut, ilaatigut Sermersuarmit annertussutsip oqimaaqatigiinneranik naatsorsuinermit atorneqartartoq. Aakkiartorfiup naanerani (aggustip naanerani) tulliaata aallartinnissaanut (aappaaguani septembari) ingerlasarpoq.

Sermersuaq

Sermeq angissusaa naammatsilluni alliartrapat, Sermersuartut taaneqartarpoq. Nalinginnaasumik 50.000 km²-imut killigitinneqartarpoq, naleqqiullugu Danmark 43.000 km²-i ataatilaarpaa.

Sermimik qilligaq

Sermersuarmit sermimik tigusaq, sermimut qillerummik qaavanit naqqanut tiguisartooq. Taamaattoq naannerusunngorlugu aggorneqartarpoq meterip ataatsip miss., taakku aamma sermimik qillikkatut taaneqartarput.

Aputip ulloriaasanngui

Erngup sananeqaatai, qerinerminni arfinilinnik teqeqqulittut sananeqaatai katiguttarput. Taanna nittaallamut aamma sermersuarmit sermimi aputip ulloriaasannguanut atorneqarsinnaavoq.

Pinngoqqartup ilaa immikkoortorta

Atomi ataaseq qiterisamini neutronit amerlassusaat, nalinginnaasumit allaanerit. Assersuutigalugu iltimi pinngoqqartup ilaa O¹⁸, ilaatigut sermimik qillikkat aqutugalugit ullulersuinermit aamma kiassutsimik nillissutsimillu uuttortaanermut atorneqartarpoq, iltimik atomimit O¹⁶-imit nalinginnaasumit neutronit marlunnik amerlanerusut.

Sermersuarmit sermip ingerlaarnera

Sermersuarmit sermip ingerlaarnera tassaavoq sermeq sermimik eqqaminiittumit sukkanerusumik ingerlaartoq. Assersuutigineqarsinnaavoq Kalaallit Nunaata avannaata kangiani sermip ingerlaarnera (NEGIS). Aamma Sermeq Kujalleq, Kalaallit Nunaanni sermeq iigartartoq sukkanerpaaq, Sermersuarmit ilorpasinnerusumit sermersuarmit sermip ingerlaarneratut aallartittoq, tamaani sermeq sermimik eqqaminiittumit sukkanerusumik ingerlaalersarpoq.

Sermersuaqarnerata nalaa

Piffissaq sivisooq issittoq. Maannakkut inuunitsinni, ukiut 2.6 millionit matuma siornatigut aallartittumi – kvartærtidenimi allanut naleqqiullugu akuttunngitsumik takkuttartoq. Piffissani silap pissusiata kiatsinnerani sermersuaqarnerisa akornanni taaneqartartuni unitsinneqartarpoq.

Silap pissusia

Piffissap sivisuup ingerlanerani silap pissusiani nalinginnaalersut. Oqartoqarsinnaavoq sila piffissap ingerlanerani silap pissusinnngortartoq. Sermersuaqarnerata nalaani assersuutigalugu nalinginnaasumik silap pissusia nillertuuvoq/issittuuvoq, kiannerulersumut allanngorsinnaasoq, sermersuaqarnera taamaatippat sermersuaqarnerisa akornannut nikilluni. Nalinginnaasumik silap pissusia piffissamut uuttuutini sivisuuni naatsorsorneqartarpoq soorlu ukiut, ukiut hundredikkuutaat, ukiut tusintilikkuutaat imaluunniit ukiut millionilikkuutaat.

Annertussuttip oqimaaqatigiinnera

Isummap imarisaa, Sermersuaq piffissap ingerlanerani alliaartornersoq imaluunniit milliaartornersoq takussusiinermi atorineqartarpoq. Naatsorsorneqartarpoq qaavani annertussuttip oqimaaqatigiinneranit sermip iigartartup iigartarnera ilanngaatalugu. Inerana nulip qulaaniippat sermeq allisimassaaq, inerani nulip ataaniippat sermeq millisimassaaq taavalu inerana nuliuppat sermip annertussusaa nikissimassanngilaq. Nalinginnaasumik ukiumi ermit pillugit ilisimatusarfiusumi naatsorsorneqartarpoq. Ukiuni ermit pillugit ilisimatusarfiusuni inernerit arlallit tulleriisillugit katinnerisigut, annertusiartortumik inerana pissarsiarineqarsinnaavoq, taassuma annertussuseq qanoq angitigisoq annaaneqarsimanersoq imaluunniit pissarsiarineqarsimanersoq takussusertarjaa.

Sermersuaqarnerisa akornanni

Piffissaq kissarnerusoq, sermersuaqarneranit marlunnik immikkoortitsisoq. Maannakkut inuunitsinni, ukiut 2.6 millionit matuma siornatigut aallartittumi – kvartærtidenimi allanut naleqqiullugu akuttunngitsumik takkuttartoq.

Nunap timaa

Sumiiffik, kuummik imaluunniit sermimik iigartartumik imermik sermimilluunniit taama tulleriillutik 'tunioraasoq'.

Qaavani annertussuttip oqimaaqatigiinnera

Isummap imarisaa, Sermersuaq piffissap ingerlanerani alliaartornersoq imaluunniit milliaartornersoq takussusiinermi atorineqartarpoq. Qaavani annertussuttip oqimaaqatigiinnera tassaavoq nittaallat sialulillu Sermersuarmit nakkaasut annertussusaat, Sermersuarmit aakkiartornikkut imaluunniit aalanngunnikkut

annertussutsit peerussimasut ilanngaatilugit. Nalinginnaasumik ukiumi ermit pillugit ilisimatusarfiusumi naatsorsorneqartarpoq.

Sermip pingasunut avissarfiani naqitsineq allanngortinnagu, kiassutsini/nillissutsini appasinnerusuni allanngortitsineq

Pissutsini aalajangersimasuni aput toqqaannartumik isoqqasumit aalanngorsinnaavoq, taanna taaneqartarpoq sermip pingasunut avissarfiani naqitsineq allanngortinnagu, kiassutsini/nillissutsini appasinnerusuni allanngortitsineq.

Sila

Pisoq malunnaatilik, nunarsuup silaannartaani pissutsinik allanngorartunik ilaqartoq soorlu naqitsineq aamma kiassutsit/nillissutsit. Malugineqarsinnaavoq seqinnersumit siallersumut allanngorneq imaluunniit nalinginnaasumik aasakkut silamit kiassuarmut. Sila nalinginnaasumik piffissamut uuttuutini sivikitsuni naatsorsorneqartarpoq soorlu akunnerni, ulluni imaluunniit sapaatip akunnerini.